

Motion till riksdagen 2008/09:Ub23

av Marie Granlund m.fl. (s)
med anledning av prop. 2008/09:134

Forskarutbildning med profilering och kvalitet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de högskolor som inkommit med universitetsansökan och alltfjämt eftersträvar universitetsstatus ska få genomgå en kvalitetsprovning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att sådan provning ska utföras av Högskoleverket och att slutgiltigt beslut även fortsättningsvis ska fattas av regeringen.

Sveriges universitets- och högskolelandskap

Sverige ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. De människor och nationer som är bäst förberedda att möta den allt snabbare globaliseringen kommer att kunna hävda sig bättre i framtiden. Utbildning och forskning har därför central betydelse för välfärdens tillväxt och utveckling. Vi välkomnar regeringens förslag att inrätta forskarexamina på det konstnärliga området. Det kommer att stärka såväl de konstnärliga utbildningarna som svensk forskning i stort. Vi delar också regeringens bedömning rörande tillstånd att utfärda konstnärliga examina på forskarnivå.

Att bedriva forskning vid alla lärosäten har flera fördelar. Det stärker forskningsanknytningen i grundutbildningen och är en förutsättning för att bedriva undervisning på solid vetenskaplig grund. Excellenta och starka forskningsmiljöer är fullt förenligt med forskning i hela landet. Det gör det lättare för högskolorna att rekrytera goda forskare och höja andelen disputerade lärare. Den forskning som bedrivs vid högskolorna har också ofta ett gott samarbete med det lokala och regionala näringslivet, och nära till tillämpning och kommersialisering. Att forskning bedrivs i hela landet bidrar till tillväxt i hela Sverige.

Fel! Okänt namn på

Vi vill se mer av profilering och samverkan. Trots att Högskoleverkets kvalitetsuppföljningar visar att svenska universitet och högskolor överlag står sig väl vid en internationell jämförelse finns kvalitetsproblem som måste hanteras. Utvärderingar visar att utbildningskvaliteten kan höjas nationellt genom tydligare profilering av utbildningsutbudet, ökad samverkan mellan och inom lärosäten och koncentration av vissa utbildningar. Vi anser att det är viktigt att denna utveckling fortsätter, men tar avstånd från att med politiska beslut tvinga ihop lärosäten eller att förespråka samverkan eller samgående enbart på geografiska grunder.

Vi välkomnar regeringens förslag om rätt till examen för forskarutbildning på smalare områden än dagens vetenskapsområden; även universitet ska kunna förlora sin rätt till utbildning på forskarnivå inom områden där kvaliteten inte är tillräckligt hög. Det gör den svenska forskningskartan mindre statisk, och det är viktigt att utvärderingssystemen är neutrala till om det är en högskola eller ett universitet som utvärderas.

I vår motion Ett lyft för forskning och innovation (2008/09:Ub6) lyfter vi fram vår kritik av den fördelning av forskningsresurser som regeringen föreslog. Vi menar att resurstilldelningssystemet måste vara kvalitetsdrivande både för högskolor och för universitet. Det är själva syftet med en kvalitetsbaserad resursfördelning. Det är mycket svårt att överblicka konsekvenserna av det förslag till resursfördelning som regeringen lade fram. Vi känner alltså en oro för att det föreslagna systemet kan leda fel. Systemet kommer åtminstone inledningsvis att kraftigt missgynna framför allt de yngre universiteterna, särskilt med tanke på att mätperioden för citeringarna infaller under år då flera lärosäten var i ett uppbyggnadsskede. Vi ställer oss också frågande till om regeringen gjort en riktig utformning av modellen för viktning av citeringar inom olika vetenskapsområden. Detta måste utvärderas noggrant för att vi ska kunna försäkra oss om att utformningen tillgodoser de uppsatta syftena och premierar kvalitetsstärkande åtgärder på ett sätt som inte systematiskt missgynnar vissa typer av lärosäten.

De föreslagna kvalitetskriterierna riskerar att leda till A- och B-lag bland lärosätena. Det sker inte direkt, genom att angripa högskolorna utan genom att bakvägen långsamt svälta ut de yngsta universiteten. Vi menar att de yngre universiteten missgynnas strukturellt och därför inte kan vara med och konkurrera på lika villkor. För att regeringens indikatorer inte ska tillåtas hindra utveckling och hålla tillbaka kvaliteten vill vi ha en kontrollstation 2010–2011 inför framtagandet av nästa forskningsproposition. Då ska kvalitetskriteriernas praktiska tillämpning prövas och en analys göras av om kriterierna på ett systematiskt sätt missgynnar vissa typer av lärosäten eller vetenskapsområden. Vid behov ska då kvalitetskriteriernas utformning revideras. Vi kommer inte att acceptera en utveckling där forskning bara kommer att kunna bedrivas vid ett fåtal universitet i landet.

Processen för ansökan om universitetsstatus

I propositionen hänvisas till budgetpropositionen för 1997, som anger att de lärosäten ska kunna benämnas universitet som

- ? har en grundutbildning och forskning som är väl etablerad och av god vetenskaplig kvalitet
- ? har en tillräcklig omfattning av grundutbildningen och utbildning inom ett antal ämnesområden
- ? har en tillräcklig omfattning av forskningsverksamheten och forskning inom ett antal ämnesområden
- ? har goda infrastrukturella förutsättningar (bibliotek m.m.) för att bedriva grundutbildning och forskning
- ? har goda internationella kontakter inom grundutbildning och forskning, och
- ? som uppfyller kraven för att självständigt inrätta professurer och utfärda doktorsexamen.

Regeringen medger att dessa kriterier ”kan anses välgrundade i sig”, men att ”den helt avgörande frågan är om det är statsfinansiellt och forskningsstrategiskt motiverat att bygga upp ytterligare ett eller flera universitet”.

Vi socialdemokrater anser att det vore olämpligt att binda upp sig av ideologiska skäl för ett visst antal universitet i Sverige. Besluten att inrätta de senaste universiteten har varit välgrundade och har stärkt Sveriges position som forskningsnation, förstärkt kvaliteten i grundutbildningen och gynnat utvecklingen inom både offentlig sektor och privat näringsliv. Vi kan i dagsläget vare sig utlova ett ställningstagande för ytterligare universitet eller utsluta detsamma. Vi menar att det i första hand är kvaliteten som ska avgöra om fler högskolor blir universitet eller inte. Vi menar därför att de högskolor som har lämnat in en universitetsansökan och som fortfarande har ambitionen att bli universitet ska prövas seriöst för detta. Precis som regeringen förordar avseende ställning som universitet, bör Högskoleverket göra själva prövningen medan beslutet ligger hos regeringen. Regeringens nya princip att utan vidare kvalitetsprövning avfärda de inkomna ansökningarna om universitetsstatus är inte acceptabel.

Stockholm den 27 mars 2009

Marie Granlund (s)

Mikael Damberg (s)

Louise Malmström (s)

Thomas Strand (s)

Roland Bäckman (s)

Agneta Lundberg (s)

Peter Hultqvist (s)

Caroline Helmersson-Olsson (s)